

Wnioski z funkcjonowania ustawy o dochodach jst z 1.10.2024 r.

Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej
ul. Kantaka 4
61-812 Poznań

Poledno 08.10.2026

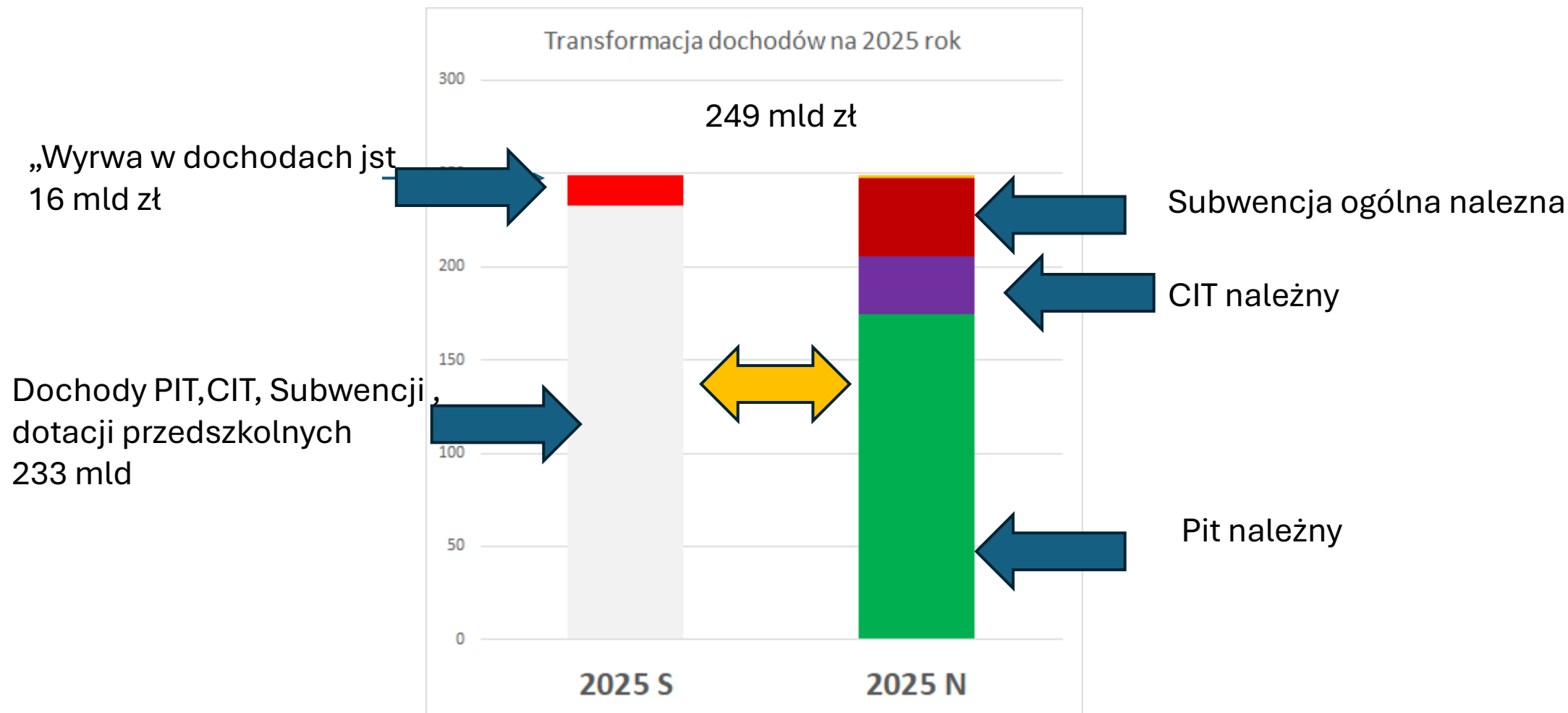

Nowa ustawa o dochodach JST (2024) – stabilizacja dochodów bieżących

Trwała stabilizacja i zasypanie wyrwy w dochodach bieżących. Odejście od doraźnych „kroplówek” i systemowe wchłonięcie ok. 16-miliardowej luki w wydatkach bieżących. Rok 2025 jako bezpieczny rok startowy, gwarantujący **co najmniej minimalny wzrost dochodów każdej jednostce samorządu.**

- **Nowy fundament dochodów JST z udziału w podatkach dochodowych.** Przejście na udział w **dochodzie podatników PIT i CIT** (zamiast w podatku należnym). Włączenie do bazy samorządowej dochodów z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oraz uniezależnienie budżetów lokalnych od centralnych zmian w ulgach podatkowych.
  - **Przebudowa systemu wsparcia – subwencja oparta na potrzebach finansowych.** Likwidacja dawnych subwencji (oświatowej, wyrównawczej, równoważącej, rozwojowej) oraz klasycznego „janosikowego”. Zastąpienie ich systemem dochodów z PIT/CIT uzupełnianym **subwencją ogólną naliczaną w powiązaniu z kwotami potrzeb finansowych** (wyrównawczych, oświatowych, rozwojowych, ekologicznych).
-

Ustalenie dochodów JST NA ROK 2025

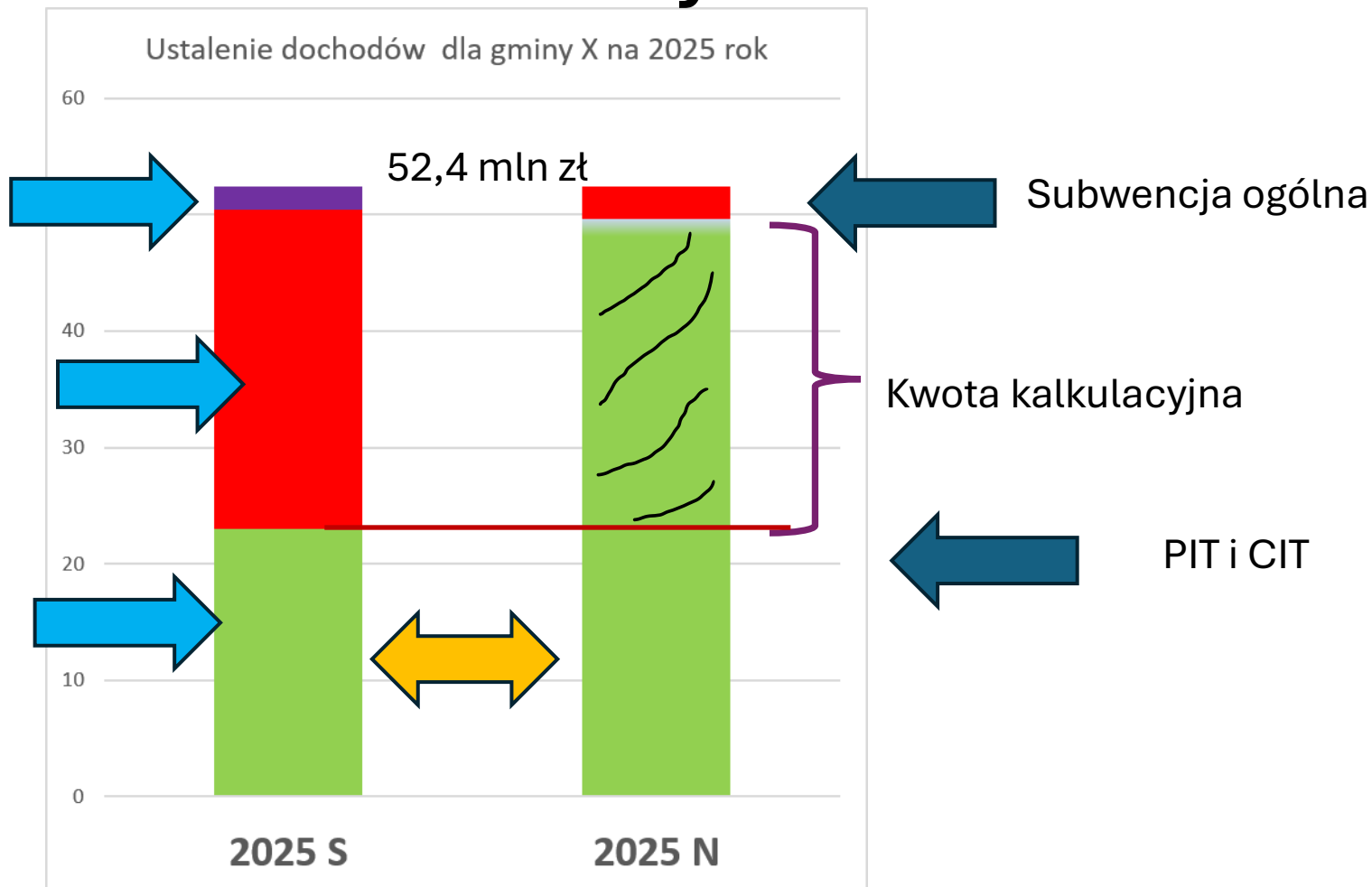

Ustalenie dochodów Gminy X NA ROK 2025

„kroplówka wyprzedająca
art.89

„Subwencje i dotacja
przedszkolna, korekty

Dochody PIT,CIT,

Ustalenie dochodów gminy

Ustalanie subwencji
 $SO = Pf - Kk$ warunek $SO > 0$

KONECK	2025 Kalkulacyjny	2026 MF
Dochód PIT naliczony	6 930 072	7 685 223
Dochód CIT naliczony	259 937	457 877
KWOTA KALKULACYJNA - (zwiększenie z PIT i CIT)	4 179 073	4 733 040
Potrzeby finansowe	12 694 708	14 031 119
potrzeby wyrównawcze	3 724 061	3 893 815
potrzeby ekologiczne	25 169	26 302
potrzeby rozwojowe	774 036	820 743
potrzeby oświatowe	7 398 018	8 086 094
potrzeby uzupełniające	773 424	1 204 165
Korekta zamożności	-	-
Obcięcie dochodów do 112%	-	
Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	395 937	
+/- porównanie DKK~DPF 2025/2026 (Subwencja n na 2026= subwencja n 2025+/- porównanie DKK~DPF)	+/-	782 444
Subwencja naliczona	8 515 635	9 298 079

1. Potrzeby uzupełniające
 $P_u = 104\% SD - ((pw + pe + pr + po) - Kk) + PITCIT$
Warunek $P_u > 0$
2. Uzupełnienie dochodów z rezerwy
 $U_{dr} = (SD + kw) - ((pw + pe + pr + po + p_u) - Kk) + PITCIT$
Warunek $U_{dr} > 0$

Przykład gminy wiejskiej z i bez naliczonych potrzeb

€

Wpływ potrzeb ekologicznych na ustalanie dochodów w latach 2025, 2026					
041809		Ustalenie dochodów na 2025		Kalkulacja dochodów na 2026	
Poz.	Gmina KOWAL	MF 2025	2025 (ustalenie bez potrzeb ekologicznych)	MF 2026	2026 (ustalenie bez potrzeb ekologicznych)
1	Dochód PIT naliczony	8 377 578	8 377 578	10 075 271	10 075 271
2	Dochód CIT naliczony	107 164	107 164	160 241	160 241
3	KWOTA KALKULACYJNA - (zwiększenie z PIT i CIT)	5 767 309	5 767 309	6 957 356	6 957 356
4	Potrzeby finansowe	15 859 321	15 859 321	16 044 831	16 044 832
5	potrzeby wyrównawcze	5 527 022	5 527 022	4 013 468	4 013 468
6	potrzeby ekologiczne	435 489		455 086	
7	potrzeby rozwojowe	587 044	587 044	686 788	686 788
8	potrzeby oświatowe	9 104 913	9 104 913	10 389 909	10 389 909
9	potrzeby uzupełniające	204 853	640 342	499 580	954 667
10	Dochody 2025 wg "starej ustawy"*104%	18 576 753	18 576 753		
11	Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	285 509	285 509		
12	Dochody 2025 wg "starej ustawy"+1 mln zł	18 862 262	18 862 262		
Poz.	Dochody należne				
1	Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	285 509	285 509		
2	PIT należny	8 377 578	8 377 578	10 075 271	10 075 271
3	CIT należny	107 164	107 164	160 241	160 241
4	Subwencja należna	10 092 012	10 092 012	9 087 475	9 087 475
5	RAZEM	18 862 262	18 862 262	19 322 987	19 322 987

Przykład gminy miejskiej bez i z naliczonymi potrzebami ekologicznymi

Wpływ potrzeb ekologicznych na ustalanie dochodów w latach 2025, 2026					
	041801	Ustalenie dochodów na 2025		Kalkulacja dochodów na 2026	
Poz.	Miasto KOWAL	MF 2025	2025 (ustalenie z potrzeb ekologicznych)	MF 2026	2026 (ustalenie z potrzeb ekologicznych)
1	Dochód PIT naliczony	10 424 247	10 424 247	11 218 093	11 218 093
2	Dochód CIT naliczony	377 227	377 227	260 564	260 564
3	KWOTA KALKULACYJNA - (zwiększenie z PIT i CIT)	5 916 084	5 916 084	6 286 985	6 286 985
4	Potrzeby finansowe	10 039 970	10 039 970	11 363 204	11 363 204
5	potrzeby wyrównawcze	1 946 664	1 946 664	1 991 713	1 991 713
6	potrzeby ekologiczne	-	435 489	-	455 086
7	potrzeby rozwojowe	631 143	631 143	671 737	671 737
8	potrzeby oświatowe	6 888 650	6 888 650	7 674 485	7 674 485
9	potrzeby uzupełniające	573 513	138 024	1 025 269	570 183
10	Dochody 2025 wg "starej ustawy"*104%	14 925 359	14 925 359		
11	Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	425 948	425 948		
12	Dochody 2025 wg "starej ustawy"+1 mln zł	15 351 307	15 351 307		
Poz.	Dochody należne				
1	Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	425 948	425 948		
2	PIT należny	10 424 247	10 424 247	11 218 093	11 218 093
3	CIT należny	377 227	377 227	260 564	260 564
4	Subwencja należna	4 123 886	4 123 886	5 076 219	5 076 219
5	RAZEM	15 351 307	15 351 307	16 554 876	16 554 876

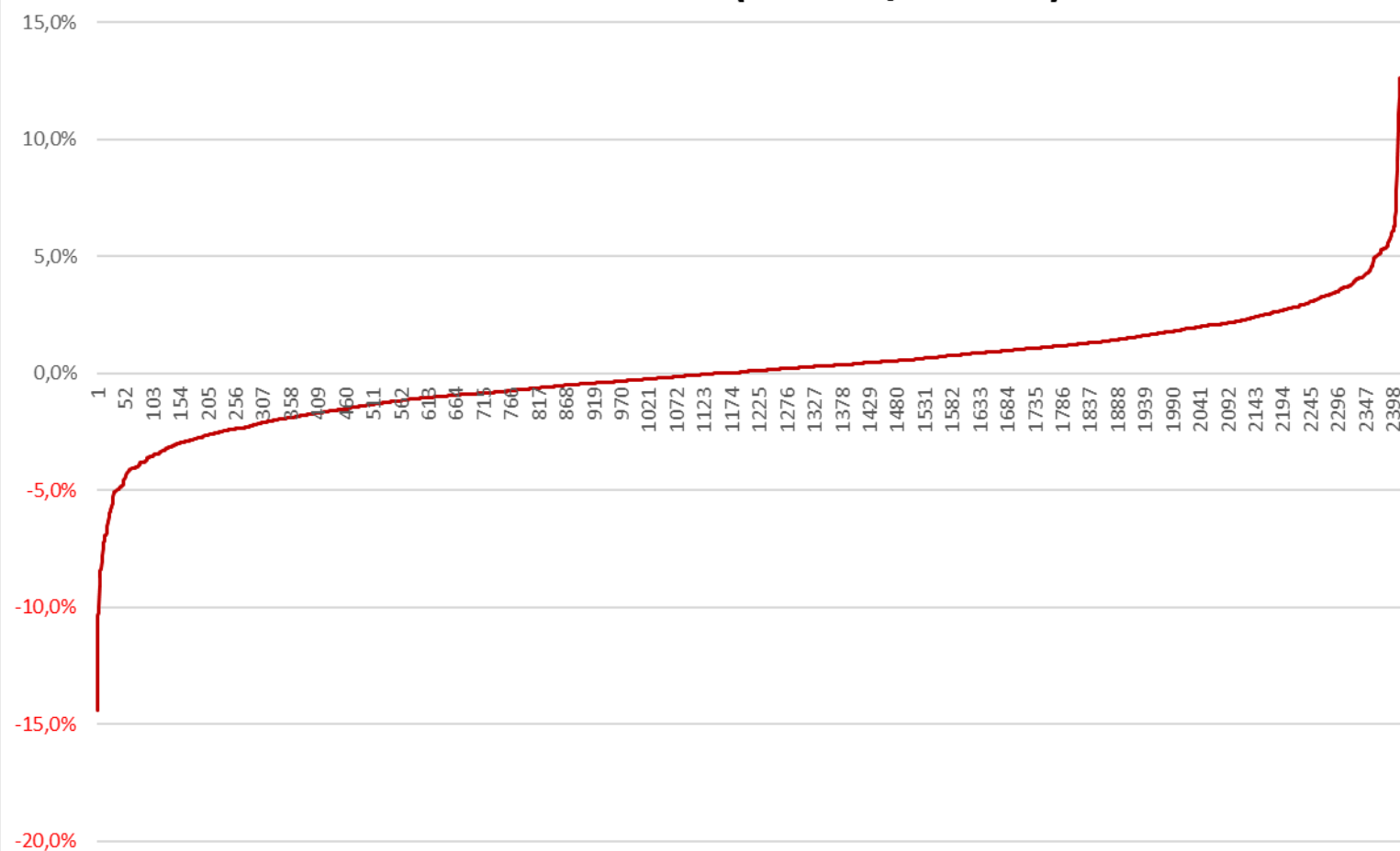
Wpływ zmienności LMP na dochody gmin

Liczby mieszkańców-rzeczywista; przeliczeniowa	2025 Kalkulacyjny	2026	Zmiana Liczby mieszkańców 2026 do 2025	Wzrost/ spadek %
Liczba mieszkańców rzeczywistych (LMR)	8 359	8 220	139	-1,7%
Liczba mieszkańców przeliczeniowych (LMP)	8 003	7 132	871	-10,9%
Odchlenie od rzeczywistej liczby mieszkańców	-4,26%	-13,24%		
Administracja	1 912	1 898	14	-0,7%
Oświata Szkoły	1 982	1 579	403	-20,3%
Przedszkola	994	839	155	-15,6%
Pomoc społeczna	1 115	823	292	-26,2%
Gospodarka Komunalna	263	282	19	7,1%
Transport	506	495	11	-2,2%
Kultura	558	554	4	-0,7%
Pozostałe	669	658	11	-1,7%

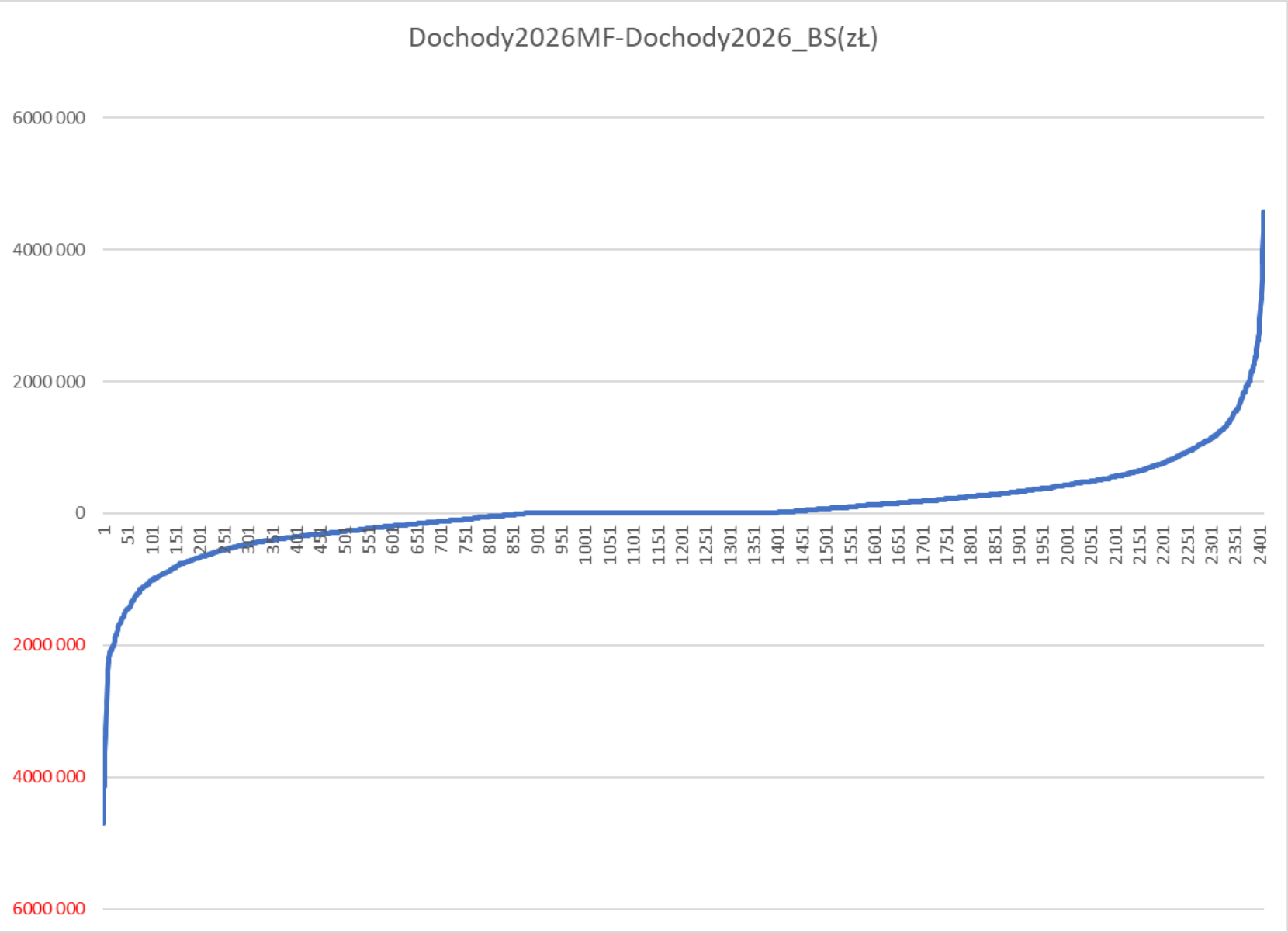
Dochody 2025-2026(MF)-2026(27)	Zmiana dochów na 26(27)			
060408		Kalkulacja dochodów	Zmiany 2026 MF do 2025 (kalk) oraz składniki kalkulacji na 2026MF	
WERBKOWICE	2025 Kalkulacyjny	2026 MF	Wzrost/spadek 2026MF w stosunku do 2025	Zmiana %
Dochód PIT naliczony	17 550 686	19 764 381	2 213 695	13%
Dochód CIT naliczony	1 176 965	492 499	684 466	-58%
KWOTA KALKULACYJNA - (zwiększenie z PIT i CIT)	12 587 817	13 615 690	1 027 873	8%
Potrzeby finansowe	20 867 751	20 323 798	543 953	-3%
potrzeby wyrównawcze	4 066 366	29 042	4 037 324	-99%
potrzeby ekologiczne	53 384	55 787	2 403	5%
potrzeby rozwojowe	1 039 816	1 344 738	304 922	29%
potrzeby oświatowe	12 688 535	14 277 450	1 588 915	13%
potrzeby uzupełniające	3 019 650	4 616 781	1 597 131	53%
Korekta zamożności	-	-	0	-
Obcięcie dochodów do 112%	-			
Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	1 461 247			
+/- porównanie DKK~DPF 2025/2026 (Subwencja n na 2026= subwencja n 2025+/- porównanie DKK~DPF)	+/-	-1 571 826		
RAZEM	28 468 833	26 964 988	1 503 845	-5,3%

Zmiana liczby mieszkańców przeliczeniowej MF w stosunku do BS(%)

$$\text{LMP26BS} = \text{LMP25MF} \times (\text{LMR26} / \text{LMR25})$$

Dochody2026MF-Dochody2026_BS(zł)

Błędy wpływające na ustalenie liczby przeliczeniowej mieszkańców

- Błędne dane źródłowe:** Pomyłki w danych przekazywanych bezpośrednio przez gminę do gestora danych, a następnie do Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).
- Chaos definicyjny i interpretacyjny:** Różna interpretacja tego, co właściwie kryje się pod pojęciem danej kategorii statystycznej w metodologii GUS w powiązaniu z systemami gestora danych.
- Błędy systemowe po stronie GUS:** Zniekształcenia i pomyłki powstałe na etapie przejmowania, przetwarzania i agregowania danych przez sam Główny Urząd Statystyczny.
- Błędy na styku GUS – Ministerstwo Finansów:** Zniekształcenia powstałe w procesie przejmowania, migracji lub konwersji danych z baz GUS do systemów analitycznych Ministerstwa Finansów, na których bezpośrednio opiera się algorytm wyliczający dochody.
- Nietypowość roku referencyjnego:** Wyjątkowość i specyfika przyjętego roku referencyjnego (np. 2022 r.) dla niektórych gmin, co całkowicie zaburza i zniekształca ich obiektywną bazę wyjściową.

Nieadekwatność zmian subwencji ogólnej w stosunku do zmian PIT/CIT. Czy to jest wada systemowa?

Przeprowadzenie symulacji wpływu zmiany dochodów z tytułu udziału w podatkach PIT/CIT na wysokość subwencji obliczonej według nowego algorytmu w jednostkach z potrzebami wyrównawczymi wskazuje na nieadekwatność zmian w subwencji ogólnej w stosunku do zmiany naliczonego PIT/CIT w roku 2026. W przypadku wzrostu wpływów z PIT/CIT następuje drastyczny, nieproporcjonalny spadek subwencji ogólnej. Z kolei przy spadku dochodów z PIT subwencja ogólna rośnie w stopniu kompletnie nieodpowiadającym stratom z udziału podatkach dochodowych.

Porównanie analityczne danych o dochodach 2025-2026(MF)-2026S		Zmiana PIT	-2 500 000	1 032 235	Wzrost spadek dochodów ogółem 26-S do 26_MF		
		Dochody należne 2026_MF	Dochody należne 2026_S				
141212		44 890 412	45 922 647	Zmiany w roku 2026MF		Zmiany w roku 2026 S	
MROZY	2025 Kalkulacyjny	2026 MF	2026 S	Wzrost/spadek 2026MF w stosunku do 2025	Zmiana %	Wzrost/spadek w 2026S w stosunku do 2025	Zmiana % 2026/ 2025
Dochód PIT naliczony	27 353 767	31 418 131	28 918 131	4 064 364	14,9%	1 564 364	5,7%
Dochód CIT naliczony	94 937	122 943	122 943	28 006	29,5%	28 006	29,5%
KWOTA KALKULACYJNA - (zwiększenie z PIT i CIT)	16 829 911	19 339 109	17 806 258	2 509 198	14,9%	976 346	5,8%
Potrzeby finansowe	32 617 898	32 688 447	34 687 830	70 549	0,2%	2 069 932	6,3%
potrzeby wyrównawcze	3 280 478	1 831 869	3 831 252	1 448 609	-44,2%	550 774	16,8%
potrzeby ekologiczne	1 274 587	1 331 943	1 331 943	57 356	4,5%	57 356	4,5%
potrzeby rozwojowe	1 403 348	1 623 416	1 623 416	220 068	15,7%	220 068	15,7%
potrzeby oświatowe	23 097 457	23 341 850	23 341 850	244 393	1,1%	244 393	1,1%
potrzeby uzupełniające	3 562 028	4 559 369	4 559 369	997 341	28,0%	997 341	28,0%
Korekta zamożności	-	-	-	0	-	0	0%
Obcięcie dochodów do 112%	-						
Uzupełnienie dochodów z rezerwy 2025	837 050						
+/- porównanie DKK~DPF 2025/2026 (Subwencja n na 2026= subwencja n 2025+/- porównanie DKK~DPF)	+/-	-2 438 648	1 093 586				
Subwencja naliczona	15 787 986	13 349 338	16 881 573	2 438 648	-15%	1 093 586	7%
RAZEM	44 073 741	44 890 412	45 922 647	816 671	1,9%	1 848 906	4,2%

Złożoność i wysoki stopień skomplikowania mechanizmów finansowych

- **Diagnoza Ministerstwa Finansów:**

*Raport MF wskazuje, że nowy system dochodów charakteryzuje się **bardzo wysokim stopniem złożoności**. Wynika to z zastosowania rozbudowanych algorytmów i licznych wskaźników statystycznych (determinant) w celu odzwierciedlenia zróżnicowanej sytuacji samorządów. Resort tłumaczy tę sytuację jako koszt zwiększenia precyzji systemu.*

- **Ocena i stanowisko ZGW RP**

Zderzenie skomplikowanej teorii ekonometrycznej z praktyką zarządzania samorządem rodzi istotne trudności zrozumienia konsekwencji działania algorytmu i przewidywania przyszłości.

Z punktu widzenia budowania zamożności i planowania wieloletniego optymalny jest system oparty na prostych, przewidywalnych regułach.

Złożone modele statystyczne utrudniają zarządzanie i ograniczają transparentność finansów.

Wątpliwości budzi, czy teoretyczny „koszt precyzji” uzasadnia tak wysoki stopień skomplikowania algorytmów i czy zastosowanie prostszych mechanizmów nie byłoby ostatecznie korzystniejsze i bezpieczniejsze dla JST.

Ryzyko pogorszenia sytuacji finansowej gmin z obszarami wiejskimi

- **Zagrożenie: postępujące rozwarstwienie dochodów w kolejnych latach.**

W kolejnych latach funkcjonowania nowego algorytmu grozi głębokie rozwarstwienie dochodów własnych i transferowych samorządów. Dynamiczny przyrost bazy podatkowej w aglomeracjach i strefach podmiejskich skonstrastuje z sytuacją gmin marginalizowanych i peryferyjnych, które przy niskiej bazie podatników nie uzyskają wystarczających wpływów na pokrycie rosnących wydatków.

- **Niewydolność wyrównania wobec sztywnych kosztów oświaty i opieki senioralnej.**

Algorytm potrzeb wyrównawczych nie skompensuje luki dochodowej w jednostkach peryferyjnych przy trwaniu sztywnych kosztów małych szkół (Karta Nauczyciela) oraz dynamicznym wzroście wydatków na usługi opiekuńcze dla starzejących się społeczności.

Co dalej z ustawą o dochodach JST? Pierwsze doświadczenia i potrzeba wspólnego doskonalenia algorytmu.

- **Praktyka wdrożeniowa (2025–2027) – ujawnione anomalie algorytmu.** Kalkulacje na rok 2026 oraz projektowane wielkości na rok 2027 wykazały niespójności w mechanizmie naliczania. W przypadku ponad 10% gmin niskie przyrosty dochodów znacząco odbiegały od średnich wartości oczekiwanych w pierwotnych założeniach reformy.
- **Konstruktywne porozumienie w KWRiST – „Fundusz Solidarnościowy”.** Wspólna, elastyczna reakcja strony rządowej i samorządowej w Komisji Wspólnej wobec niekorzystnych zmian w dochodach dla części jst na rok 2026. Wydzielenie **361 mln zł** z rezerwy subwencji ogólnej na zniwelowanie dysproporcji w jednostkach o najniższej dynamice przyrostu. Na rok 2027 rząd proponuje już wydzielenie kwoty 650 mln zł dla ok. 540 jst.
- **Mechanizm korygujący sygnałem do udoskonalenia prawa.** Konieczność stałego zwiększania transferów ostonowych z rezerwy dowodzi, że nałożenie się wielu zmiennych w algorytmie wywołało nieprzewidziane wady konstrukcyjne, których nie należy trwale protezować doraźnymi rozwiązaniami.
- **Propozycja ZGW RP– wspólna platforma doskonalenia ustawy** .Inicjatywa powołania wielostronnego zespołu roboczego (przedstawiciele rządu, parlamentarzyści, Kancelaria Prezydenta RP, korporacje samorządowe oraz praktycy finansów lokalnych i eksperci akademicy) w celu spokojnego, merytorycznego wypracowania niezbędnych korekt ustawowych.

Dziękuję za uwagę

Bernard Sabura
Biuro ZGWRP -Specjalista ds. finansów gmin